

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	2
4 Majú už vyše 30 a stále bývajú s rodičmi. Pandémia ich odchod ešte viac spomalila	3
Tlač, Korzár, 7. 9. 2021	
PLAČ má očistnú moc	6
Tlač, Rytmus života - Rodinné zdravie, 7. 9. 2021	
Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko	8
Online, roznavna.dnes24.sk, 6. 9. 2021, 12:29	
Shoshana Chovan: Z návštevy osady som mala strach, no najhoršie, čo sa mi stalo, bolo pošmyknutie na schodoch	9
Online, heroes.sk, 6. 9. 2021, 17:12	
Univerzita P. J. Šafárika sa pridala k „boju proti dezinformáciám“	15
Online, hrot.info, 6. 9. 2021, 0:49	
Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko	17
Online, spisska.dnes24.sk, 6. 9. 2021, 8:19	
Fakulty a ústavy UPJŠ	18
Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko	19
Online, roznavna.dnes24.sk, 6. 9. 2021, 12:29	
Shoshana Chovan: Z návštevy osady som mala strach, no najhoršie, čo sa mi stalo, bolo pošmyknutie na schodoch	20
Online, heroes.sk, 6. 9. 2021, 17:12	
Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko	26
Online, spisska.dnes24.sk, 6. 9. 2021, 8:19	

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

4 Majú už vyše 30 a stále bývajú s rodičmi. Pandémia ich odchod ešte viac spomalila

7. 9. 2021, Zdroj: **Korzár**, Strana: 4, Vydavateľ: **Petit Press**, Autor: **Lenka Haniková**, Sentiment: **Ambivalentný**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, UPJŠ**

Vytlačených: 7 175 ks GRP: 2,81 OTS: 0,03 AVE: 2604 Eur

JEDEN PRIATEĽKU NEMÁ, DRUHÉMU STAČÍ AJ SAMOSTATNÉ PODKROVIE V DOME

Mladí ľudia na Slovensku sa do odchodu od rodičov príliš skoro nehnú. Dôvodov je viacero, vysvetľuje vedúca Katedry psychológie Filozofickej fakulty **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** Beáta Ráczová.

VÝCHODNÉ SLOVENSKO. Karol je slobodný 30-ročný mladík, ktorý stále býva s rodičmi.

Nevidí v tom žiadny problém, ako sám hovorí, má to svoje výhody. „Na chod domácnosti prispievam, ale dokážem si ušetriť viac peňazí.“ Tie potom môže využiť napríklad na cestovanie do rôznych kútov sveta.

Dubaj, Filipíny...

Mladík z okolia Prešova rád a často cestuje s kamarátmi, okrem klasických európskych destinácií bol už aj v exotickjších krajinách, napríklad v Dubaji.

Keby neprišla pandémia, minulú letnú sezónu by pravdepodobne strávil nejaký čas na Filipínach.

Podobne premýšľa aj Lukáš, ktorý tohto roku oslávil 35 rokov a žije na dedine neďaleko Košíc v rodinnom dome s rodičmi, rovnako ako Karol.

„Na stravu a réžiu prispievam, to je samozrejmé. Pomôžem rodičom, ako môžem, ale oni sú na dôchodku a veľa toho v pohode zvládajú. Takýto život mi vyhovuje. Keď chcem, idem na ryby, vyspím sa po nočnej, idem na výlet,“ hovorí Lukáš.

Má stredoškolské vzdelanie, je aj manuálne zručný, teda vie doma čo-to urobiť, ak je to potrebné.

Pracuje na železnici, robí na zmeny, čo znamená, že pracuje v noci aj počas sviatkov.

So svojím životom je maximálne spokojný. „V dome máme dosť miesta, rodičia sú na prvom poschodí, ja žijem v podkroví, takže mám aj svoje súkromie,“ hovorí.

Slováci a Chorváti idú z domu preč poslední

Karolova a Lukášova situácia nie je na Slovensku vôbec ojedinelá.

Najneskôr sa podľa aktuálnych údajov Eurostatu v Európskej únii sťahujú z domácností svojich rodičov mladí ľudia v Chorvátsku (vo veku 31,8 roka) a na Slovensku (30,9 roka). V týchto dvoch krajinách sa tak v priemere stáva až po tridsiatke. Vedúca Katedry psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika (**UPJŠ**) v Košiciach Beáta Ráczová vysvetľuje, že na tento trend musíme hľadať v kontexte spoločenských, ekonomických a kultúrnych zmien, ktoré sa udiali za posledných 30 rokov.

Akademici **UPJŠ** vo výskume zistili, že pre súčasných dvadsiatnikov a dvadsiatničky prestáva byť dôležité, či niečo „stihnú“ v konkrétnom čase, a oveľa dôležitejšia je pre nich orientácia podľa udalostí.

„Napríklad založeniu rodiny takmer vždy predchádza stabilná práca,“ opisuje Ráczová.

Sťahovanie a pandémia

Najaktuálnejšia štatistika Eurostatu o osamostatňovaní mladých zahŕňa aj rok 2020, ktorý bol zasiahnutý pandémiou, čo sa mohlo takisto odraziť v umiestnení Slovenska na chvoste rebríčka v tejto štatistike. „Neistota, lockdown a nepredvídateľnosť zmien mohli viesť mladých ľudí k prehodnoteniu odsťahovania sa a k zotrvaní u rodičov o niečo dlhšie, kým sa situácia upokojí,“ pripomína odborníčka.

Mladí sa však z domu podľa nej za normálnych okolností neponáhľajú z viacerých dôvodov.

Predlžuje sa im napríklad doba na prípravu povolania, ženia a vydávajú sa neskôr v porovnaní s minulosťou a zvyšuje sa aj vek rodičov pri narodení prvého dieťaťa.

„Prípadne zvolia iný životný štýl, napríklad byť single alebo žiť v kohabitácii. Prechod do dospelosti sa tak stáva dlhodobým procesom, ktorý nie je univerzálny,“ hovorí odborníčka a dodáva, že, naopak, istým urýchlenním odchodu z rodičovského domu býva vážny partnerský vzťah, keď potreba byť samostatný stúpa.

Jeden priateľku nemá, druhému stačí podkrovie

Karol však ani po tridsiatke nemá dlhodobý vzťah, do svadby sa teda nehrnie.

Ako hovorí, podobne sú na tom aj niektorí jeho kamaráti, ktorí vážne vzťahy jednoducho „neriešia“. Lukáš priateľku má, sú spolu asi dva roky. Predtým mal nejaké vzťahy, ale tie nemali veľkú perspektívu.

Hovorí, že aktuálna priateľka je zrejme tá pravá. Stretávajú sa zatiaľ na striedačku raz u neho, raz u nej, ale častejšie je už ona u neho, keďže on má k dispozícii samostatné podkrovie v dome.

Ich vzťah zrejme smeruje k spoločnému životu, no samostatné bývanie si pravdepodobne hľadať nebudú a ostanú u Lukáša, keďže sa im to finančne viac vyplatí ako investícia do samostatného bytu.

„Možno keby som si našiel stabilný vzťah skôr, ako niektorí moji kamaráti, tak by som sa aj osamostatnil skôr. Neviem, ako by to bolo,“ hovorí Lukáš.

Ráčzová pripomína, že na Slovensku viacgeneračné bývanie a využitie jeho benefitov, ak je vlastné bývanie menej dostupné, nie je vôbec ojedinelé.

Dostupnosť bývania

Veľkou témou v osamostatňovaní sa mladých je tak dlhodobo najmä dostupnosť bývania.

Slovensko má v rámci Európy jeden z najväčších podielov vlastného bývania, na ktoré si berú ľudia vysoké hypotéky.

Karol hovorí, že o hypotéke dosiaľ ani neuvažoval. „Zadlžil by som sa tým na dlhé roky. Kým som slobodný, nevidím v tom nejaký zmysel,“ hovorí.

Odborníčka pripomína, že dostupnosť vlastného bývania pre mladých je na Slovensku nízka, a to nielen kvôli čoraz väčšej finančnej náročnosti, ale aj pre nízky počet vhodných takzvaných štartovacích bytov.

„V Českej republike, kde sa v priemere mladí sťahujú od rodičov pri dosiahnutí veku 26 rokov, tak mladí pracujúci ľudia volia ako časté riešenie samostatného bývania takzvané zdieľané bývanie, ktoré bolo predtým doménou študentov,“ vysvetľuje.

Odchádzajú už 17-roční

Nie vo všetkých štátoch Európskej únie sú však štatistiky také ako na Slovensku.

Už spomínaní Česi sa blížia k európskemu priemeru a odchádzajú z domu približne 26-roční.

Opačným protipólom Slovenska sú škandinávské štáty, kde sa mladí sťahujú pred dovŕšením 22 rokov.

Rebríčku dominujú mladí vo Švédsku, ktorí sa sťahujú od rodičov ešte pred dosiahnutím plnoletosti, a to v 17 rokoch.

Podľa Ráčzovej je to však vec pohľadu. „V súčasnosti by sme v našich podmienkach len ťažko mohli vnímať sedemnásťročných dospievajúcich ako schopných sa o seba plne postarať, avšak pred niekoľkými desiatkami rokov to až také výnimočné nebolo ani u nás,“ vysvetľuje. „V tom čase sa mladí ľudia museli často prispôsobiť situácii a ani inú možnosť nemali. Nástup do práce bol v tomto veku (17 rokov) bežný a pokračovanie v štúdiu na vysokej škole bolo skôr výnimkou,“ vysvetľuje.

Nižší vek pre osamostatnenie sa v škandinávskych krajinách môžu navyše podľa odborníčky uľahčovať priaznivé životné a pracovné podmienky.

„Výsledky prieskumu totiž preukázali, že v krajinách, kde je vek odchodu detí z domu vyšší, je vyšší aj podiel mladých ľudí, ktorí sú nezamestnaní, nie sú v procese vzdelávania a ani zvyšovania kvalifikácie,“ vysvetľuje.

Na druhej strane pripomína, že na Slovensku môžu určitú rolu pri váhaní osamostatniť sa zohrávať aj spôsob výchovy či udržiavanie silných rodinných väzieb.

„V istom období aj rodičia môžu trpieť pri odchode detí z domu syndrómom prázdneho hniezda, snaha udržať dieťa v domácom prostredí tak silnie a čas odchodu sa predlžuje,“ pripomína.

Všetko mení manželstvo

Štatistiky Eurostatu potvrdili v osamostatňovaní mladých Slovákov aj značné rodové rozdiely.

Slovenky odchádzajú z domova približne v 29 rokoch a mladí Slováci v priemere až o tri roky neskôr.

„Zatiaľ nemáme argumenty, ktorými by sme mohli tieto čísla vysvetliť. Môžeme len uvažovať o viacerých faktoroch, ktoré to ovplyvňujú,“ hovorí odborníčka, no dodáva, že významným motívom v rodovej nerovnosti môže byť manželstvo. Štatistiky hovoria aj v tomto prípade v prospech žien a potvrdzuje to aj Lukášov prípad.

Jeho staršia sestra je vydatá, má dvoch synov, manžela a odkedy sa vydala, žije v rovnakej dedine ako Lukáš, ale má svoj vlastný byt.

Dáta k vstupu do prvého manželstva z roku 2018 na Slovensku však poukazujú na značné rozdiely medzi mužmi a ženami.

Priemerný vek ženy je v tomto prípade 31,29, muži sa ženía v priemere až o tri roky neskôr.

Dôležitým faktorom medzi skorším odchodom z rodičovského domu u žien môžu byť podľa Ráczovej aj rozdiely v plánovaní cieľov ohľadom práce a vzdelania.

Odborníčka s odvolaním sa na českých vedcov vysvetľuje, že ženy sú viac orientované na študijné ciele ako dosiahnutie adekvátneho vzdelania v porovnaní s mužmi.

„Tieto zistenia boli potvrdené už dávnejšie fínskym výskumníkom J. E. Nurmim v roku 1992 naprieč rôznymi vekovými kategóriami. To môže viesť k tomu, že ženy sa následným vstupom na trh práce stanú finančne samostatnejšie v nižšom veku. Považujem však za dôležité tieto úvahy potvrdiť o výskum, ktorý by sa v tejto oblasti mal u nás rozbehnúť,“ dodáva.

Rodičia môžu byť rizikom

Napokon Ráczová pripomína, že na osamostatnení detí je dôležité pracovať už v priebehu dospievania. Je dôležité dieťa zapojiť do chodu domácnosti, vymedziť jeho povinnosti či naučiť ho narábať s peniazmi.

Na druhej strane môžu byť pre mladých ľudí rizikom rodičia, ktorí majú o svoje dieťa neustále nadmerné obavy.

„V priebehu dospievania by mladí ľudia mali mať možnosť rozhodovať sa samostatne a zároveň preberať za následky týchto rozhodnutí zodpovednosť“, dodáva odborníčka.

Pre mnohých mladých ľudí je samostatné bývanie nedostupné, preto predlžujú pobyt u rodičov. FOTO: JUDY

Autor: LENKA HANIKOVÁ

PLAČ má očistnú moc

7. 9. 2021, Zdroj: **Rytmus života - Rodinné zdravie**, Strany: 30, 31, Vydavateľ: **MAFRA Slovakia, a.s.**, Sentiment: **Negatívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Vytlačených: 18 000 ks GRP: 0,40 OTS: 0,00 AVE: 7999 Eur

Rubrika: ZDRAVÁ DUŠA

Je prospešné, ak si občas poplačeme. Očistíme sa od nežiaducich emócií. Vyplavia sa v slzách, a tak neostanú v našej hlave.

Okrem toho, že plačom sa očistíme od nežiaducich emócií, plakať od srdca je úprimné a ľudské. Myslí si to docentka Vladimíra Tomečková z Ústavu lekárskej a klinickej biochémie Lekárskej fakulty **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, ktorá sa podieľala na výskume slznej tekutiny. Z fotografií slznej tekutiny sa uskutočnila v minulosti aj výstava Ľudská slza ako umenie. Verejnosti predstavili 27 obrazov.

Slza nie je len kvapkou vody

Slza má podľa doc. Tomečkovej komplexné zloženie. „Obsahuje vodu, soľ (chlorid sodný), ale aj ďalšie látky ako glukózu, proteíny, ketolátky, lipidy, rôzne ióny prvkov, močovinu... Záleží na type slzy,“ vysvetľuje odborníčka na slzy.

Poznáme niekoľko druhov slz

– Reflexné slzy obsahujú aj proteíny protilátok, ktoré chránia oči pred zápalom. „Reflexné slzy môžu vznikať na základe rôznych bolestí alebo vonkajšieho podráždenia – chemického (vôňou cibule), fyzikálneho (chladom, teplom) či mechanického (prach, piesok, hmyz),“ vysvetľuje doc. Tomečková.

– Emocionálne slzy

Ďalšou skupinou sú podľa nej psychické slzy, nazývané aj emocionálne, keďže ich tvorbu vyvolávajú rôzne emócie (šťastia, smútku, lásky). „Obsahujú peptidové hormóny napr. enkefalín (uvoľnený z neurónov), ktorý pôsobí ako prírodný liek proti bolesti, uvoľňovaný v stresových situáciách,“ dodáva. V slzách smútku nájdeme podľa nej stresové hormóny napr. adrenokortikotropný hormón a rôzne toxíny. V slzách šťastia sú, naopak, hormóny šťastia, napríklad serotonínu. „Je prospešné, ak si občas poplačeme. Očistíme sa od nežiaducich emócií. Vyplavia sa v slzách, a tak neostanú v našej hlave,“ dodáva.

– Bazálne slzy

„Rozlišujeme aj bazálne slzy. Tvoria sa neustále a vytvárajú na oku slzný film, ktorý odstraňuje škodlivé látky, vyživuje povrch oka a chráni ho pred vonkajšími vplyvmi a vyschnutím,“ vysvetľuje. – Krokodílie slzy Posledným typom sú podľa doc. Tomečkovej krokodílie slzy, tzv. herecké, falošné. Vznikajú, ak nami niekto manipuluje a snaží sa dosiahnuť slzami nejaké osobné ciele.

Slzy obsahujú informácie o našom zdraví

Docentka Tomečková vysvetľuje, prečo ju slzy fascinujú. „Sú perspektívne pre klinickú diagnostiku, lebo neobsahujú žiadne farbivo – v porovnaní s krvou, kde červený hemoglobín môže ovplyvňovať výsledok meraní. Z jedného mikrolitra slzy je možné v jednom kroku analyzovať 92 proteínov (biomarkerov ochorení),“ vysvetľuje. Majú tak veľmi veľký potenciál pre výskum niektorých očných a rôznych zápalových systémových ochorení, napr. sklerózy multiplex, psychiatrických chorôb atď. „Slzy každého jedinca sú veľmi originálne, majú jedinečné personalizované zloženie. Uchovávajú v sebe veľa vedeckých, ale aj umeleckých informácií,“ dodáva Tomečková.

Pod mikroskopom majú slzy zdravého človeka inú štruktúru oproti slzám chorého. „Povrch slzy zdravého má jednoduché separované a pravidelné štruktúry, kým povrch slzy chorého je tvorený komplikovanejšími obrazcami,“ hovorí odborníčka.

Ženy plačú častejšie

Psychológ Ad Vingerhoets ďalej tvrdí, že ženy vo veku 13 – 50 rokov, čo je zhruba obdobie medzi prvou menštruáciou a menopauzou, plačú častejšie ako dámy vo vyššom veku. Štúdie uvádzajú, že žena plače za rok asi 64-krát, muž približne 17-krát. Priemerný ženský plač trvá okolo šiestich minút,

Sú slzy človeka odlišné od slz zvieratá? Plačú vôbec zvieratá?

„Nevieme, aký je rozdiel medzi zobrazením a zložením ľudskej a zvieracej slzy, ale jedno je isté. Majú rovnakú funkciu – vyživovať a chrániť povrch oka. V budúcnosti chceme skúmať slzy vybraných zvierat (psov, koní...) v spolupráci s Univerzitou veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach. Cieľom je diagnostikovať a liečiť očné ochorenia u zvierat. Podľa známych informácií nie je veľa živočíchov, ktoré plačú. V literatúre sa spomínajú slony. Oplakávajú svoje uhynuté mláďatá,“ konštatuje doc. Tomečková.

Prečo vlastne plačeme?

Výskum plaču je podľa Tomečkovej vážna vedecká téma a uznávaným odborníkom na ňu je belgický klinický psychológ Ad Vingerhoets. „So svojim výskumným tímom si myslím, že plač súvisí do veľkej miery s hormonálnymi procesmi v ľudskom tele,“ povedala s tým, že niektoré ženy uviedli, že sú plačlivejšie v istej fáze svojho cyklu. Vedci podľa nej tiež skúmali zloženie slz vyvolaných dráždidlami typu cibuľa či šampón a slz na emocionálnom základe (dojímavý film, ľútosť, radosť, správa o nešťastí blízkeho človeka). „Zistili, že tie ‚citové‘ obsahujú vysokú hladinu hormónu prolaktínu, je produkovaný žľazou zvanou hypofýza, v menšom meradle sa môže tvoriť aj v maternici, prsnom či tukovom tkanive,“ dodala vedkyňa.

Kde vznikajú slzy?

V slzotvorných žľazách na vnútorných stranách očného viečka, v blízkosti nosa. Odtiaľ sa vylučujú do slzného vrečka a vývodnými slznými kanálmi sa dostávajú na povrch tela.

Majú slzy rovnakú veľkosť?

Ženy majú menšie slzy a tvoria ich viac ako muži. Je to spôsobené tvorbou hormónu prolaktínu.

Aký tvar má slza?

Reálne má tvar guľovitej kvapky rosy na liste rastlín, ktorá gravitáciou a stekaním po líci nadobudne tvar slzy.

Prečo slzy chutia slano?

Lebo obsahujú chlorid sodný (NaCl). Tú istú chemickú látku nájdeme aj v morskej vode a bežne ju používame v kuchyni na solenie jedla.

Každá slza je jedinečná a obsahuje množstvo informácií o našom zdraví.

Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko [🔗](#)

📅 6. 9. 2021, 12:29, Zdroj: roznava.dnes24.sk [🔗](#), Vydavateľ: internet.sk, a.s., Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Užívateľov za deň: 1.3 tis. GRP: 0,03 OTS: 0,00 AVE: 200 Eur

Vedeli ste, že režisér Juraj Jakubisko pochádza z Kojšova?

Zdroj: Facebook.com/Košický_samosprávny_kraj

Najvyššie verejné ocenenia Košického samosprávneho kraja (KSK) za rok 2020 získalo 19 osobností a dva kolektívy. Slávnostné odovzdávanie sa uskutočnilo v sobotu v Štátnom divadle v Košiciach. Informovala o tom hovorkyňa predsedu KSK Anna Terezková.

Šport, veda aj umenie

Čestnú cenu predsedu KSK získali paralympionička Helena Kašická , učiteľka informatiky Angelika Hanesz , kolektív Strojníckej fakulty Technickej univerzity Košice, marketingová manažérka, publicistka a aktivistka Ľudmila Kolesárová , generálny riaditeľ spoločnosti ESET Richard Marko , in memoriam ošetrovateľka ranených Helena Mišurdová , herečka Eva Pavlíková , pedagogička a romistka Jurina Rusnáková , včelár Tibor Vargapál a technologická inovátorka Mária Virčíková .

Cena predsedu KSK bola udelená právnikovi a pedagógovi Ladislavovi Oroszovi , bežeckej legende Jozefovi Plachému , prednostovi Združenej tkanivovej banky LF **UPJŠ** a UNLP Košice Jánovi Rosochovi , astrofyzikovi Norbertovi Wernerovi a združeniu Pre lepší život z Rankoviec.

Ďalšie ceny

Cenu KSK získali akademická maliarka Ľudmila Lakomá-Krausová , herečka, režisérka a kultúrna producentka Ľubica Blaškovičová , folkloristka Marcela Maniaková , pedagogička Viera Skoumalová a filmový režisér, scenárista a kameraman Juraj Jakubisko . Historickou osobnosťou regiónu sa stal prvý župan Košickej župy Ján Rumann .

„Máme tu množstvo osobností, ktoré by sme mohli oceňovať aj každý druhý mesiac na takýchto galavečeroch, avšak naozaj musíme vybrať raz do roka tie najväčšie. Myslím si, že tohto roku sa nám to naozaj podarilo,“ povedal predseda KSK Rastislav Trnka.

Ako doplnila Terezková, ocenený režisér, rodák z Kojšova, Juraj Jakubisko, v rámci návštevy východného Slovenska zavíta aj do svojej rodnej obce. V nedeľu sa zúčastnil v gréckokatolíckom chráme sv. apoštolov Petra a Pavla liturgie a navštívil aj izbu tradícií a osobností pri chráme. Pri tejto príležitosti chce tiež obec založiť pamätnú izbu Juraja Jakubiska.

KSK každoročne oceňuje jednotlivcov aj celé kolektívy, ktoré svojou poctivou prácou a svedomitosťou dosiahli mimoriadne úspechy a prichýnili sa o prezentáciu a rozvoj kraja doma aj v zahraničí.

Zdroj: TASR

Autor: Global24 s.r.o.

Shoshana Chovan: Z návštevy osady som mala strach, no najhoršie, čo sa mi stalo, bolo pošmyknutie na schodoch 🔗

📅 6. 9. 2021, 17:12, Zdroj: heroes.sk 🔗, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Užívateľov za deň: 476 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 128 Eur

Hľadať:

menu

Spoločnosť je stále oveľa otvorenejšia dávať šance niekomu, kto do nej lepšie zapadá.

6. 9. 2021

Katarína Valčeková

Spolu podporujeme ľudí, ktorí posúvajú krajinu vpred

Shoshana Chovan je mladá psychologička, ktorá sa venuje deťom zo znevýhodneného prostredia. V rómnych osadách na východnom Slovensku skúma so svojimi kolegyňami faktory, ktoré v ranom detstve ovplyvňujú ich vývin. Verí, že získané dáta poukážu na dlhodobé riešený problém životných podmienok obyvateľov osád a prispievajú k nastaveniu efektívnej pomoci.

Shoshana v rozhovore pre Heroes hovorí aj o chýbajúcom hlase samotných Rómov pri snahe majority im pomôcť a vysvetľuje, čo sa skrýva za ich potrebou žiť v prítomnom okamihu.

Psychológiu ste študovali na Masarykovej univerzite, ako ste sa dostali k výskumu vývinu u detí v prostredí marginalizovaných rómnych komunít na východnom Slovensku?

Po strednej škole ma veľmi lákalo študovať žurnalistiku na vysokej škole v Brne. Na Masarykovej univerzite bolo možné štúdium žurnalistiky iba v kombinácii, tak som si zvolila psychológiu. Už prvý semester ma psychológia tak pohltila, že som odišla zo žurnalistiky a venovala sa jej naplno.

V roku 2016 sa mi podarilo získať štipendium na univerzite v Nebraske v USA a popri štúdiu som pracovala v univerzitnej materskej škole, ktorú navštevovali deti z celého sveta. Bolo pre mňa nesmierne fascinujúce sledovať, v čom sa líšia deti pochádzajúce z rôznych prostredí a v čom sú naopak úplne rovnaké.

Po návrate z USA som stážovala v Centre včasnej intervencie v Košiciach, odkiaľ pochádzam. V tom čase hľadal riaditeľ programu sociálnej integrácie z organizácie Človek v ohrození niekoho, kto by sa chcel venovať téme raného detstva v ich komunitách. V roku 2018 som navštívila rómnu osadu prvýkrát a na vlastné oči videla podmienky, v ktorých rómske deti žijú. Neverila som, že v 21. storočí v Európskej únii bývajú ľudia v domoch bez elektriny a vody, kúria si v lepšom prípade drevom, v tom horšom odpadom.

Stretla som sa s Rómami, ktorí vlastnili jedno oblečenie aj s malými deťmi, ktoré nemali topánky. Samozrejme, tak nejak tušíme, že situácia v rómnych osadách nie je ľahká, ale kým ju človek reálne nezažije, neuvedomí si, aký je problém veľký a prítomný.

V diplomovej práci som sa potom venovala téme materstva v rómnej komunite. Zaujímalo ma, ako vplývajú na rómske matky podmienky, v ktorých žijú, ako ovplyvňujú ich rodičovské stratégie a ako to vplýva na ich deti. V tejto téme som dostala možnosť pokračovať na doktorandskom štúdiu v Košiciach. Považujem to za veľké šťastie.

V čom sa zásadne líši vývin detí z marginalizovaných rómnych komunít od vývinu detí majority?

Rozdielov je viacero. Pri vývine nevieme presne povedať, v čom a v akej miere deti z marginalizovaných rómnych komunít zaostávajú. Na Slovensku nám v tomto smere úplne chýbajú dáta. Práve to je hlavnou motiváciou výskumu, na ktorom s kolegyňami pracujem.

S deťmi sa stretávame pri nástupe do školy, vnímame ich medzery, ale nevieme identifikovať, čo z nich je spôsobené iným kultúrnym prostredím. Samozrejme, vieme, že materinský jazyk detí je iný ako ten, ktorým sa rozpráva na základnej škole. Nevieme však, ktoré z chýbajúcich schopností pri nástupe do školy sú spôsobené vývinovým omeškaním, a ktoré „iba“ tým, že deti nemajú napríklad prístup do materských škôl a podobne.

Foto: Šimon Šiplák

Aké faktory najviac ovplyvňujú život dieťaťa, ktoré sa narodí do prostredia rómnej osady?

Poznáme faktory prostredia prispievajúce k tomu, že sa deťom nedarí. Deti žijú v domoch, kde sa kúri tuhým palivom, ktorého splodiny deti dýchajú. Osady sa často nachádzajú v blízkosti skládok odpadov, čo súvisí s prítomnosťou toxických látok, uvoľňujúcich sa do prostredia. Nesmieme zabúdať aj na fakt, že rómske deti bývajú v omnoho preplnenejších priestoroch ako deti z iného prostredia. Toto sú faktory vychádzajúce z fyzického, vybudovaného prostredia.

Ďalšou skupinou sú faktory súvisiace s výživou. Tie ovplyvňujú deti ešte pred narodením cez ich mamy v tehotenstve, neskôr pri príkrmoch či bežnej strave vo vyššom veku. Ich napredovanie závisí od dostatku živín, ktoré potrebujú pre zdravý rast a psychomotorický vývin.

Pre zdravý vývin detí sú, samozrejme, dôležité vzťahy. Stres do veľkej miery ovplyvňuje kvalitu vzťahov detí s rodičmi a okolím. Chronický stres vyplývajúci z chudoby zažívajú ich rodičia, ale aj stres, ktorý ovplyvňuje deti, skrz kortizol, ktorý sa vyplavuje a ovplyvňuje ako vývin mozgu, tak aj vývin ich imunitného systému.

Ako na negatívne faktory, ktoré vyplývajú z biednych a až zdraviu škodlivých životných podmienok?

Programy, ktoré deti rozvíjajú od raného veku, sú veľkým prínosom. Rodičom, ktorí nemajú skúsenosť ani dostatok finančných prostriedkov, aby svojim deťom zabezpečili stimulujúci materiál, dokážu vysvetliť a ukázať, ako sa s dieťaťom hrať, rozprávať a rozvíjať ho.

Rodiny však riešia existenčné problémy, a preto žijú v podmienkach extrémneho stresu, ktorý je neustály, chronický. Rodičia v prostredí, ktoré je navyše preplnené a chaotické, dokážu len veľmi ťažko využívať všetky rodičovské stratégie tak, ako by si predstavovali. Možno si ani neuvedomujeme, aké ťažké pre nich samých musí byť napĺňanie ich vlastných ideálov o rodičovstve.

Niektoré problémy jednoducho musí vyriešiť štát. Pre zmysluplné nastavenie politik potrebujeme dáta, ktoré ukážu čo najpresnejší obraz problému, ktorý tu horí. Dáta nám tiež presne ukážu, ako naň zacieliť, aby mala pomoc najväčší efekt.

Váš výskum sa zameriava na deti v najmladšom veku. Je na Slovensku zatiaľ unikátny?

Moje kolegyně a kolegovia v Ústave psychológie zdravia a metodológie výskumu Lekárskej fakulty **UPJŠ** sa venujú téme rómskeho zdravia dlhodobo, ale výskum zatiaľ nebol zameraný na tak maličké deti. Celkovo je teraz téma raného detstva v popredí a venuje sa jej celosvetovo viac pozornosti. Prečo túto problematiku u nás doteraz nikto neskúmal, je ťažké povedať.

V ktorom roku života sa nožnice predstavujúce narastajúce rozdiely medzi sociálnym životom detí v osadách a deťmi majority otvoria tak, že na pomoc dieťaťu je už neskoro?

Nemyslím si, že existuje vek, kedy by už bolo na pomoc príliš neskoro. Zo zahraničných výskumov však vieme, že každým rokom, v ktorom dieťa nedostáva pomoc alebo nejaké vyrovnávacie opatrenia, narastá množstvo pomoci, ktoré potrebuje, a zároveň efekt pomoci klesá. Samozrejme, že má zmysel poskytovať pomoc aj v dospelosti, ale tu už narazíme na návyky človeka a na slabú motiváciu k zmene.

V našom výskume sledujeme nielen o koľko sú deti vo vývine omeškané, ale aj vývinový trend. Meriame dva časové body, prvý v 15 až 18 mesiacoch, druhý o rok a pol neskôr. Zisťujeme, či deti rozdiel dobiehajú a približujú sa k rovesníkom alebo sa nožnice naopak otvárajú. Zaujímá nás aj zmena v závislosti od jednotlivých domén vývinu. Či sa rozdiel prehĺbil, alebo zmenšil v jazykovom, motorickom a v sociálnom vývine. Skúmame, ako sa jednotlivé domény vývinu menia v čase, pretože je to oblasť, o ktorej zatiaľ tiež veľa nevieme.

V ktorej fáze výskumu sa práve nachádzate?

Náš výskum skomplikovala korona a museli sme ho prerušiť. V posledných mesiacoch sa nám podarilo dokončiť pilotnú fázu výskumu, v ktorej sme overovali meracie nástroje a dotazníky. Je pre nás veľmi dôležité mať také nástroje, ktoré nebudú znevýhodňovať deti z marginalizovaných rómskych komunít už len tým, ako sa niektoré otázky pýtame.

Teraz, keď už máme zrozumiteľné a spravodlivé dotazníky, začíname plánovať prvú vlnu zberu dát. Tú by sme chceli spustiť čím skôr. Behom nej budú v rámci preventívnej prehliadky odoberané detičkám vzorky krvi a stolice, mamky a pediatričky zas poprosíme o vyplnenie dotazníkov.

Odborníci z akých oblastí s vami spolupracujú?

Mám veľké šťastie, že som na svojom pracovisku dostala voľnú ruku v dizajnovaní nášho výskumu. Prišla som s prvotnou myšlienkou a moje skúsenejšie kolegyně mi pomohli prichystať a napísať projekt. Náš tím je veľmi rôznorodý, spolupracujeme a chodíme si po radu k viacerým externým spolupracovníkom.

Zaujímajú nás indikátory, ktoré sa dajú získať z krvi, spolupracujeme preto s pediatrami, s kolegyněmi z biochémie sa radíme, ako na jednotlivé analýzy. S dotazníkom sme prišli aj za pani Janette Motlovou do Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie a pýtali sme sa jej na radu z pohľadu odborníčky ale aj Rómky. Navštívili sme pani Jarmilu Vaňovú, keď pracovala na Luníku IX. Pomohla nám s rómskym prekladom a tiež nás ako Rómka a človek so skúsenosťou s prácou v teréne upozornila na problematické časti dotazníka.

Náš výskum nedokáže obsiahnuť jeden človek. Považujem za veľké šťastie, že veľa ľudí, ktorí sú do témy dlhodobo ponorení, poznám osobne ja alebo moje kolegyně. Pole týchto hráčov je na Slovensku veľmi malé a náš záujem je rovnaký. Všetci si musíme navzájom pomáhať, aby sa situácia zlepšila.

Hoci je výskum na začiatku, veríte, že v budúcnosti by jeho výsledky mohli pomôcť riešiť problém marginalizovaných rómskych komunít. Prejavili už záujem o váš výskum predstaviteľa štátu?

Zatiaľ nie, ale s kolegyněmi sa budeme snažiť, aby sa jeho výsledky dostali čo najvyššie a aj čo najširšie. Mám nádej, že výsledky výskumu pomôžu nastaviť informovanejšie a zmysluplnejšie politiky, a zároveň že sa dotknú aj verejnej mienky. Želám si, aby si ľudia uvedomili, že problémy rómskej menšiny nie sú len o neschopnosti a nezaujme rodičov. Práve tí sa často veľmi snažia v rámci svojich možností a kapacity. Narážajú však vo veľkej miere na problém chudoby.

Foto: Šimon Šiplák

V rozhovore pre Heroes s komunitným pracovníkom Milanom Polhošom sa v diskusii pod rozhovorom objavil názor, že najväčší problém Rómom je ich mentalita. Predsudok, že si za svoj život v biednych podmienkach môžu sami, sa objavuje často. Ako ho vnímate?

Keď počujem hovoriť o mentalite v takomto kontexte, vnímam to ako maximálne nepochopenie situácie. Často myslím na to, že ako spoločnosť sme Rómom nikdy nedali príležitosť žiť inak. Z pohľadu histórie, od kedy Rómovia žijú na našom spoločnom území, sme ich ako majoritná spoločnosť vždy vytlačali na okraj. Oni sami sa pre okraj nerozhodli.

V určitom bode je prirodzené, že skupina ľudí, s ktorou sa takto zaobchádza, sa snaží voči majorite vymedziť. Je to stratégia prežitia a zachovania si sebahodnoty. Je prirodzené, že takýto ľudia sa nesnažia donekonečna začleniť do spoločnosti, ktorá ich vylučuje.

Veľmi zaujímavé je čítanie z historických prameňov súvisiacich s kultúrou Rómov. Za mentalitu Rómov môžeme považovať kultúrne predávané zvyklosti, ale určite nie to, že Rómovia nepracujú. Historicky mali Rómovia na Slovensku prácu vždy. Boli kováčmi, vypomáhali pri sezónnych prácach, často však nebola ich práca spravodlivo zaplatená. Ako spoločnosť sme nikdy neurobili veľa preto, aby sme ich skutočne integrovali.

Áká je vaša odpoveď na otázku, prečo pomáhať Rómom, keď mne predsa nikto nepomáha a všetko si musím spravodlivo zaslúžiť, zarobiť, odpracovať?

Veľmi ma hnevá, keď si niekde prečítam o myšlienke zbúrania rómskej osady. Dobré, odstránime osadu, ale kam tí ľudia pôjdu? Väčšinou práve toho, kto chce situáciu s Rómami riešiť zničením osady, toto vôbec nezaujímá.

Ibaže tí ľudia nezmiznú, žijú tu, zdieľajú s nami jedno územie a rovnako ako my sú tu doma. To je fakt. Môžeme sa k tomu postaviť spôsobom, že nás ľudia žijúci v biede nezaujímajú. Alebo si, naopak, uvedomíme, že nemôžu za to, kde sa narodili. Tento problém sa ťahne toľkými generáciami dozadu, že je už úplne jedno, koho to je alebo nie je vina.

Môžeme sa teda zamerať buď na to, či si za to môžu sami, alebo skôr na to, ako im pomôcť. Keď pomôžeme Rómom a ich deťom, pomôžeme celej našej spoločnosti. Pretože tu s nami žijú, zdieľajú s nami priestor a vždy tu s nami aj budú. Naša krajina má okrem iných aj demografický problém. Keď sa rozprávame o dôchodkových reformách a zastropovaní dôchodkového veku, hovorme aj o tom, kto bude na tie dôchodky pracovať. Máme tu skupinu detí, ktorým jednoducho nepomáhame začleniť sa do spoločnosti, naplniť svoj potenciál, získať zamestnanie a prispievať do štátneho rozpočtu. Obrazne povedané si pod sebou podrezávame konár.

Nehovoriac o tom, že z hľadiska ľudských práv, ktoré sú neodhäteľné, by pomoc mala byť samozrejmosť. Ako krajina sme sa pred vyše 30 rokmi zaviazali k deklarácii práv dieťaťa, veľa z bodov však vôbec nenapĺňame. Zabezpečiť najlepšie vzdelanie, bezpečné prostredie na život u Rómov nefunguje, lebo je to tak historicky „v poriadku“.

V jednom rozhovore ste spomínali, že pri písaní diplomovej práce ste sa so ženami z rómskej osady dohodli na stretnutí, pricestovali za nimi, ale viackrát sa stalo, že neprišli. Zažila som niečo podobné. Ako pochopiť takéto správanie?

V takejto situácii mi pomáha zamyslieť sa, z čoho nezodpovednosť alebo nedochvilnosť môže vyplývať. Vnímanie času ako života v prítomnom okamihu do veľkej miery nevychádza z ich Rómstva, ale zo životnej situácie.

Keď niekto žije v takej biede, že akákoľvek myšlienka na to, čo bude o týždeň alebo o mesiac by mohla byť pre neho plná stresu a strachu, je život v prítomnom okamihu pre neho jediná možnosť zachovania si vlastného duševného zdravia.

Pre Rómov v osade je veľmi jednoduché sľúbiť niečo na zajtra, ale zajtra je úplne iný deň. Keď nastane, musia zrazu riešiť niečo úplne iné. Plánovanie vychádza z pracovných návykov, ale v rodinách, kde sú dlhodobo nezamestnaní, sa nežíje v kategóriách kalendára.

Ľudia v takejto situácii neriešia, čo bude o týždeň, o mesiac a je pre nich ľahké niečo sľúbiť, ale ťažké reálne si to naplánovať. To, čo niekto môže vnímať ako nezodpovedné správanie, môže byť stratégia prežitia, aj keď pre nás to môže byť veľmi ťažko pochopiteľné.

Do práce je ale dôležité prísť včas. Existuje z toho nejaká cesta von? Máme sa snažiť pomôcť im naučiť sa to alebo je to skôr o zmene celej situácie, v ktorej Rómovia žijú, a potom tá zmena prirodzene nastane?

Myslím si, že je to práve to druhé. Niektoré očakávania spoločnosti je veľmi náročné splniť v podmienkach, v ktorých Rómovia žijú. Ilustrovať to môže príklad môjho kamaráta, ktorý zohnal prácu Rómovi. Prvý týždeň chodil do práce každý deň načas, ale jedného dňa prestal chodiť úplne. Na kamaráta, ktorý sa zaňho zaručil, to vrhlo zlé svetlo.

Svoje konanie vysvetlil a opísal tak, že, keď sa ráno zobudil, vonku mrzlo a doma im zamrzla voda. Deti plakali a žena nástojila, aby situáciu vyriešil, lebo bez vody nevie uvariť obed. Musel ísť po drevo a kým rozmrazil vodu a dal všetko do poriadku, nestihol ísť do práce. Hanbil sa tam ísť alebo zavolať, lebo sa obával, že keby v práci povedal pravdu, neverili by mu. Keďže sa hanbil, nešiel už do práce ani ďalšie dni.

Róm musí svoju hodnotu a zodpovednosť dokazovať trikrát toľko ako neróm. Keby som do práce neprišla ja, myslím si, že je oveľa väčšia pravdepodobnosť, že situáciu moja šéfka pochopí. Róm v momente, keď pochybí prvýkrát, väčšinou skončil. Málokto mu dá druhú, tretiu alebo piatu šancu. Spoločnosť je oveľa otvorenejšia dávať viac šanci niekomu, kto do nej viac zapadá.

Niekoľko rokov už na Slovensku funguje organizácia Cesta von s projektom Omama, nedávno Denník N vydal prvú rómsko-slovenskú učebnicu pre najmenších. Znamenajú tieto a podobné aktivity to, že na Slovensku sa pomaly začínajú diať zmeny, ktoré pomôžu novej generácii Rómov?

Keďže som ponorená do témy relatívne krátko, nie je pre mňa jednoduché to posúdiť. V momentoch, keď zažívam rozčarovanie a mám pocit, že sa situácia nikam nehýbe, mi pomáha rozprávať sa s niekým, kto je v téme už dlho a vidí zmeny v rámci dlhšieho časového horizontu, napríklad dvadsiatich rokov.

Vtedy sa mi darí vidieť posun, aj keď veľmi malý, a bohužiaľ aj príliš pomalý pre niektoré deti. Napríklad u tých, ktoré nastúpia do školy teraz, je šanca, že doštudujú za férovejších podmienok, veľmi malá. Áno, mám pocit, že témy sa otvárajú, ale myslím si, že tu stále veľmi chýba jeden dôležitý prvok, a tým je hlas samotných Rómov.

Od Rómov vieme, že by chceli prácu, túžia, aby ich deti mohli chodiť do školy a neboli diskriminované, ale čo to znamená celkom konkrétne? Myslím si, že téma problémov marginalizovaných rómskych komunít sa reálne posunie ďalej až vtedy, keď do procesu v oveľa väčšej miere zapojíme Rómov samotných. Nielen do vykonávania v zmysle svojpomocnej výstavby domov, ale aj do procesu tvorby a plánovania.

Zapojiť Rómky a Rómov z komunít je náročné. Skúsenosti zo zahraničia však jednoznačne ukazujú, že do najúspešnejších projektov boli zapojení vždy ľudia z komunity, ktorým sa pomáhalo. A to do všetkých etáp od plánovania po vykonávanie.

Foto: Šimon Šiplák

Prečo sa nezapájajú? V čom je problém?

Problém je, že ich zapájať nevieme. Veľakrát nám to ani nenapadne. Často je prekážkou jazyk. Nielen ako bariéra dvoch jazykov, ale aj v samotnom obsahu jazykového registra.

Rómom sú bežné celkom iné slová ako používame my. Odborníci hovoria úplne iným slovníkom aj v slovenčine ako rozpráva človek s nízkym stupňom vzdelania. Myslím, že týmto som deformovaná aj ja, ale snažím sa s tým pracovať. My výskumníci musíme komunikovať na rovnakej komunikačnej úrovni ako naši respondenti. Je kľúčové, aby sa ľudia, pre ktorých to robíme, zapojili do rozhodovacích procesov.

Je chudoba podobná všade na svete? Správajú sa naši Rómovia podobne ako napríklad chudobní Brazíľčania vo favelách?

Nemám inú skúsenosť ako tú z rómskych osád. Z toho, čo však viem z odborných textov a ako veľmi to sedí s mojou skúsenosťou z rómskych osád, je to skutočne veľmi podobné.

V niečom má chudoba veľmi podobnú tvár po celom svete. Napríklad v prežívaní prítomného okamihu či vnímaní okolitého sveta. My si dokážeme predstaviť svet nielen v kontexte krajiny, čo je okres, kraj, Slovensko, ale rozmýšľame v širších súvislostiach. Vieme, že sme súčasťou Európy, máme prehľad o vzdialenostiach, vieme, kde sme boli najďalej aj to, ako ľudia žijú inde. Nieкто však celý svoj život prežije v osade a najďalej sa dostane do okresného mesta k lekárovi. Kraj či štát môžu byť preňho veľmi abstraktné pojmy, čo môže byť odpoveďou aj na otázku, prečo sa ľudia z chudobných komunít zúčastňujú volieb len na komunálnej úrovni. Voliť kandidátov, ktorých poznajú, im dáva zmysel, ale volenie zástupcov celej krajiny už môžu vnímať ako veľmi abstraktné.

Čo primárne riešia ľudia narodení do veľmi chudobného prostredia?

Sociálna vrstva, v ktorej človek žije, ho ovplyvňuje na mnohých úrovniach. Od toho, ako vníma čas a priestor až po to, čo je zdrojom zábavy a humoru. Človek, ktorý žije v ozajstnej chudobe, primárne rieši, ako prežiť. Spoločným znakom všetkých rómskych komunít, ktoré som navštívila, bolo zdieľanie. Postaranie sa o ostatných členov komunity vychádza z rómskej kultúry. Ak niekto teraz nemá peniaze a jeho deti sú hladné, jednoducho sa s ním o jedlo podelia tí, ktorí ho momentálne majú. Inokedy pomôže zase niekto im.

Ľudské potreby, spôsob ich naplnenia, ale aj ich kompenzovanie a narábanie so svojou sebahodnotou, keď sú mu tieto potreby odňaté, sú veľmi podobné bez rozdielu od miesta. Prečo je v chudobných komunitách zvýšená kriminalita?

Ak nemám peniaze na jedlo, musím vymyslieť alternatívnu, často ilegálnu stratégiu, ako si ho zadovážiť. Keď žijem v biede a túžim z nej aspoň na chvíľu uniknúť, je ľahké uchýliť sa k užívaniu návykových látok. Keď ma spoločnosť odsúva na okraj, som pre ňu vyvrhel a svoju potrebu sebahodnoty si neviem naplniť úspechom v zamestnaní, keďže žiadne nemám, musím si nájsť inú stratégiu. U muža žijúceho v chudobe môže byť kriminálna činnosť spôsobom naplnenia svojej maskulinnej identity.

V niektorých kultúrnych špecifikách sa líšime, ale to základné, naše ľudské, je všade na svete rovnaké. Všetci potrebujeme jesť, niekde bývať, mať pocit bezpečia a spolunáležitosti s ostatnými a pracovať na niečom, čím napíňame svoju sebahodnotu.

Zmenila sa už situácia na Slovensku s umiestňovaním detí do špeciálnych škôl?

Pred nástupom na povinnú školskú dochádzku prechádzajú deti testovaním ich prípravenosti na školu. Veľa detí z rómskych komunít nastupuje do nultého ročníka iba preto, že ich testujú psychologičky a psychológovia, ktoré nerozprávajú ich jazykom.

Väčšina detí pochádzajúcich z chudobných komunít nevie kresliť. Čo je však za tým? Grafomotorická neschopnosť alebo fakt, že farbičku nikdy v živote nevideli? Aby sme zachytili realitu, potrebujeme nazbierať čo najviac dát, ale musíme sa snažiť posunúť aj v našom uvažovaní, aby sme dokázali nastaviť podmienky spravodlivejšie.

Ako nespravodlivé vnímam aj príbehy rómskych detí, ktoré boli vzdelávané v zahraničí. V Anglicku chodili do normálnej školy, po návrate na Slovensku však nevedeli po slovensky čítať ani písať. Nikto však nezisťoval, či to vedia v inom jazyku, a zaradili ich do špeciálnej základnej školy. Napriek tomu, že deti svoju dostatočnú mentálnu kapacitu dokázali už len tým, že sa naučili cudzí jazyk a fungovali v normálnej anglickej škole. Ak deti nemajú možnosť získať vzdelania na klasickej základnej škole, tým pádom ani dokončiť strednú školu, nemajú potom šancu na normálne zamestnanie. V tomto štáte zásadne zlyháva.

Aký dopad má korona kríza na život detí v osadách?

Od iných kolegov a kolegýň vieme, že deti, ktoré v škole zaostávali pred korunou, sú na tom ešte oveľa horšie. Aký vplyv však mala korona na rodiny, ktoré žili v permanentnom strese už pred vypuknutím pandémie, by sme tiež chceli zistiť v našom terajšom výskume. Určite však vieme, že rodiny so školopovinnými deťmi boli viac zaťažené tým, že zrazu museli za deň nakrmiť viac detí. Deti, ktoré mali aspoň jedno teplé jedlo denne v škole, ho zrazu nemali a zároveň celý deň trávili v extrémne preplnenom prostredí. Mnohé školopovinné deti stratili školské návyky a návrat do školy bude veľmi náročný ako pre nich, tak aj pre ich učiteľky a učiteľov. Zároveň z dát z celého sveta vidíme, že zatvorené školy neúmerne viac postihli dievčatá žijúce v chudobe. Mnohé z nich sa do školy už nevrátia, pretože počas pandémie otehotneli, alebo sa vydali, aby uľahčili finančnú situáciu svojim rodinám.

Foto: Šimon Šiplák

Čo dôležité ste sa o Rómoch dozvedeli? Niečo, čo ste na začiatku vášho výskumu nevedeli, ale teraz už viete?

Stále sa dozvedám veľmi veľa nového. Prechádzam procesom neustáleho učenia sa a konfrontovania samej seba s vlastnými predsudkami. Pred mojou prvou návštevou rómskej osady som sa veľmi bála. Najhoršie, čo sa mi tam však prihodilo, bolo pošmyknutie sa na namrznutých schodoch. Potom ma raz ešte okríkol jeden pán, keď som sa nedopatrením nepozdravila. Vraj kto ma to vychoval, keď sa neviem pozdraviť. Síce som bola len zamyslená, ale dosť som sa zahanbila. Tam to tak funguje, pozdraví sa, dať o sebe vedieť.

Zarazilo ma, koľko nepochopenia plynie iba z toho, že nerozmysľáme nad životmi Rómov. Moja mama pracuje takmer celý môj život ako lekárka na novorodeneckom oddelení. Dlho som žila s predsudkom, že rómske matky sa o svoje deti až tak nezaujímajú, keďže sú schopné utiecť z pôrodnice. Vďaka rozhovorom s nimi som sa dozvedela, že je to hlúposť. Keď sa rómskej mame narodí dieťa, vie, že v nemocnici, v prítomnosti lekárov a sestričiek dostane dieťaťko najlepšiu starostlivosť. Doma však čakajú ďalšie tri-štyri deti bez mamy, o ktoré tak dobre postarané nebude. Žena nedôveruje manželovi, svokre, ďalším rodinným príslušníkom. Radšej sa na čas vráti domov a verí, že dieťaťko to v pôrodnici bez nej niekoľko dní zvládne. Je to len iný prejav lásky.

Predsudok, pred ktorým som stála, mi do života priniesol veľa uvedomenia. Takisto aj mojej mame. Uvedomila si, že počas toľkých rokov ju nikdy nenapadlo sa rómskych žien opýtať alebo zamyslieť sa, prečo takto konajú. Postavila sa k tomu svojou optikou a odsudzujúco v zmysle, že ona by niečo také nikdy neurobila.

Kam by mala smerovať hlavná pozornosť politikov, médií a verejnosti v oblasti marginalizovaných rómskych komunít?

Myslím si, že médiá a bežná verejnosť by mali venovať svoju pozornosť príbehom. Keby sa ľudia viac zaujímali o život Rómov v osadách, dozvedeli by sa o ich trápeniach aj snoch, zistili by, že sú to takí istí ľudia ako oni, len v oveľa horšej životnej situácii. Ak by sa podarilo zasiať medzi ľudí len o trochu viac solidarity a pochopenia, myslím si, že aj pozornosť politikov na to, čo treba urobiť, by bola zacielená zmysluplne.

Mohli by vás zaujímať aj tieto rozhovory

Univerzita P. J. Šafárika sa pridala k „boju proti dezinformáciám“

📅 6. 9. 2021, 0:49, Zdroj: [hrot.info](#) , Autor: Dalibor Jurášek, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, UPJŠ

Užívateľov za deň: 396 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 90 Eur

Dalibor Jurášek

Manipulácie

06. september 2021

Ako v minulosti, tak aj dnes sa stretneme s množstvom dezinformácií. Poukazovať na ne a stavať proti nim pravdu je šľachetným poslaním. Súčasný boj proti dezinformáciám má však množstvo problémov. Je často jednostranne spolitizovaný, svoje tvrdenia neodôvodňuje, či bežne za dezinformácie označuje aj iné názory. Pokiaľ sa k takto spolitizovanému „boju proti dezinformáciám“ pridávajú univerzity, neveští to nič dobré.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach nedávno spustila stránku „Overuj si fakty“ ([overujisifakty.sk](#)). Stránka obsahuje všeobecné informácie o tom, čo sú to dezinformácie, konšpiračné teórie, sociálne inžinierstvo a podobne.

S mnohými radami možno súhlasiť, napr. preverovanie zdrojov, či daný zdroj obsahuje pohľad z oboch strán, či uvádza pramene a podobne. Značná časť obsahu je však problematická.

Rozpory v pojmoch

Nedomyslené sú už niektoré definície základných pojmov: za dezinformáciu je označená „nepravdivá, vedome skreslená informácia, ktorej cieľom je ovplyvniť určitú skupinu ľudí, prípadne celú populáciu“.

Nižšie sú však medzi „typy dezinformácií“ radené propaganda či konšpiračná teória. Pri propagande sa pritom priamo na stránke uvádza, že „využíva pravdu na to, aby propagovala určitú ideu alebo stranu, pričom vyznieva objektívne“, čo je však v rozpore s definíciou dezinformácie, z ktorej **UPJŠ** vychádza.

Mnohé teórie o konšpiráciách sú taktiež pravdivé, napr. aféra Watergate. Označiť ich plošne za dezinformácie je v zmysle vyššie uvedenej definície tiež nezmyselné.

Aj vedci skúmajúci konšpirácie často poukazujú na to, že pojem „konšpiračná teória“ by mal byť neutrálny. Konšpiračné teórie môžu byť pravdivé alebo nepravdivé a nemožno ich automaticky zrovnávať s dezinformáciami.

Medzi „typmi dezinformácií“ sú ďalej uvedené aj trolling a paródia a satira, čo je absurdné, keďže tieto často neoperujú so žiadnymi faktickými tvrdeniami, ale predovšetkým humorom.

Každý vedec vie, že myšlienková schéma, v ktorej si odporujú už základné pojmy, je odsúdená na zánik.

Odporúčajú iniciatívy, ktoré samé dezinformujú

Ďalej stránka odporúča webstránky o dezinformáciách vrátane [Infosecurity.sk](#), [EUvsDiSiNFO](#) a [Konšpiratori.sk](#).

Týmto iniciatívam sme sa podrobne venovali vo viacerých článkoch. [Infosecurity.sk](#) napríklad bez dôkazov obvinila facebookovú stránku [Milujeme Rusko](#), že je „informačnou operáciou Ruskej federácie“. Odkryla mená jej adminov, dvoch mladých chalanov (podľa vlastných slov ju robia zadarmo a vo voľnom čase). [Infosecurity](#) to prezentovala ako odhalenie „solistikovanej ruskej propagandy“, no neuviedla absolútne žiadne dôkazy o ich napojení na ruskú vládu či oligarchov.

[Konšpiratori.sk](#) tvoria zoznam údajne dezinformačných webov. Hoci mnoho z uvedených stránok je naozaj nereserióznych, sú medzi ne zaradené aj také, ktoré nie sú problematické (vrátane tohto webu (bližšie pozri tu a tu)). Tieto weby boli zaradené na zoznam bez uvedenia akýchkoľvek argumentov. Po viac ako 5 rokoch existencie boli pre niektoré weby pridané posudky, avšak pochybnej kvality.

V „nezávislej komisii“ [Konšpirátorov](#) je množstvo konfliktov záujmov, keďže jej členmi sú novinári, členovia mimovládok spolupracujúcich s cudzími mocami či dokonca priamo riaditelia médií (v čestnej komisii).

Vo výstupoch projektu [Konšpiratori.sk](#) sme našli aj konkrétne nepravdivé informácie, na ktorých existenciu sme [Konšpirátorov](#) upozornili aj s presným doložením zdrojov. Nepravdivé informácie však ani potom nestiahli, hoci náš mail čítali. Odpísali nám, že nevidia dôvod komunikovať s webom, ktorý je na ich zozname a označuje ich za klamárov.

[EUvsDiSiNFO](#) označuje aj názorové tvrdenia či hypotézy za dezinformácie. Navyše, sama na vlastnej stránke uvádza, že skúma len „prokremľské“ dezinformácie, manipulácie iných štátov ju teda nezaujímajú.

Sama je však platená zo štátnych financií: jej hlavným sponzorom je Európska únia . Zjavne ide o spolitizovanú inštitúciu, ktorej je skutočný boj proti dezinformáciám na míle vzdialený. Dokonca jeho činnosť podľa definície **UPJŠ** spadá pod pojem propaganda.

UPJŠ sme oslovili s otázkami o tom, na základe čoho vyberala odporúčané iniciatívy a na základe čoho tvorili definície pojmov. **UPJŠ** neodpovedala, o jej prípadnú odpoveď článok doplníme.

Politizácia univerzít

Akademici sa často pýšia dôkladnosťou, kritickým myslením, konzistenciou a podrobným dokladaním zdrojov. Vo vedeckých štúdiách tieto skutočnosti prítomné obvykle naozaj sú.

Ako to však vyzerá v praktickom živote?

Ukázali sme si stránku, ktorá funguje pod hlavičkou univerzity, avšak obsahuje základné logické chyby. Za relevantné zdroje považuje iniciatívy, ktorých predpojatosť a konflikty záujmov sú evidentné.

Tieto informácie sú pritom ľahko dostupné: naša hĺbková analýza projektu Konšpirátori.sk , kde podrobne a s uvedením zdrojov analyzujeme konkrétne prešľapy, vyskakuje vo vyhľadávaní Google v prvej desiatke.

Každý, kto by sa s témou chcel seriózne oboznámiť, tieto kritické argumenty ľahko nájde. Zdá sa však, že v témach, ktoré sú propagované v hlavnom prúde a súvisia so „spoločenskou zodpovednosťou“ sa používajú nižšie štandardy kritického myslenia.

Ak sa k tomuto fenoménu však pridajú univerzity, je to v jasnom rozpore s ich poslaním i deklarovanými cieľmi. Tie by však mali platiť nielen vo vedeckých článkoch, ale aj – a predovšetkým – v každodennom živote.

Zdroj obrázku: <https://overujsfakty.sk/>

Našu prácu robíme vo voľnom čase a bez nároku na honorár. Peniaze však potrebujeme na chod portálu a propagáciu našich výstupov. Budeme vďační, keď nás finančne podporíte na čísle účtu:

SK06 8330 0000 0021 0169 4717

Autor: Dalibor Jurášek

Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko [↗](#)

📅 6. 9. 2021, 8:19, Zdroj: spisska.dnes24.sk [↗](#), Vydavateľ: internet.sk, a.s., Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Užívateľov za deň: 381 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 102 Eur

Vedeli ste, že režisér Juraj Jakubisko pochádza z Kojšova?

Zdroj: Facebook.com/Košický_samosprávny_kraj

Najvyššie verejné ocenenia Košického samosprávneho kraja (KSK) za rok 2020 získalo 19 osobností a dva kolektívy. Slávnostné odovzdávanie sa uskutočnilo v sobotu v Štátnom divadle v Košiciach. Informovala o tom hovorkyňa predsedu KSK Anna Terezková.

Šport, veda aj umenie

Čestnú cenu predsedu KSK získali paralympionička Helena Kašická , učiteľka informatiky Angelika Hanesz , kolektív Strojníckej fakulty Technickej univerzity Košice, marketingová manažérka, publicistka a aktivistka Ľudmila Kolesárová , generálny riaditeľ spoločnosti ESET Richard Marko , in memoriam ošetrovateľka ranených Helena Mišurdová , herečka Eva Pavlíková , pedagogička a romistka Jurina Rusnáková , včelár Tibor Vargapál a technologická inovátorka Mária Virčíková .

Cena predsedu KSK bola udelená právnikovi a pedagógovi Ladislavovi Oroszovi , bežeckej legende Jozefovi Plachému , prednostovi Združenej tkanivovej banky LF **UPJŠ** a UNLP Košice Jánovi Rosochovi , astrofyzikovi Norbertovi Wernerovi a združeniu Pre lepší život z Rankoviec.

Ďalšie ceny

Cenu KSK získali akademická maliarka Ľudmila Lakomá-Krausová , herečka, režisérka a kultúrna producentka Ľubica Blaškovičová , folkloristka Marcela Maniaková , pedagogička Viera Skoumalová a filmový režisér, scenárista a kameraman Juraj Jakubisko . Historickou osobnosťou regiónu sa stal prvý župan Košickej župy Ján Rumann .

„Máme tu množstvo osobností, ktoré by sme mohli oceňovať aj každý druhý mesiac na takýchto galavečeroch, avšak naozaj musíme vybrať raz do roka tie najväčšie. Myslím si, že tohto roku sa nám to naozaj podarilo,“ povedal predseda KSK Rastislav Trnka.

Ako doplnila Terezková, ocenený režisér, rodák z Kojšova, Juraj Jakubisko, v rámci návštevy východného Slovenska zavíta aj do svojej rodnej obce. V nedeľu sa zúčastnil v gréckokatolíckom chráme sv. apoštolov Petra a Pavla liturgie a navštívil aj izbu tradícií a osobností pri chráme. Pri tejto príležitosti chce tiež obec založiť pamätnú izbu Juraja Jakubiska.

KSK každoročne oceňuje jednotlivcov aj celé kolektívy, ktoré svojou poctivou prácou a svedomitosťou dosiahli mimoriadne úspechy a pričinili sa o prezentáciu a rozvoj kraja doma aj v zahraničí.

Zdroj: TASR

Autor: Global24 s.r.o.

Fakulty a ústavy UPJŠ

Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko [↗](#)

📅 6. 9. 2021, 12:29, Zdroj: roznava.dnes24.sk [↗](#), Vydavateľ: internet.sk, a.s., Sentiment: Pozitívny, Téma: Fakulty a ústavy UPJŠ, Kľúčové slová: LF UPJŠ
Užívateľov za deň: 1.3 tis. GRP: 0,03 OTS: 0,00 AVE: 200 Eur

Vedeli ste, že režisér Juraj Jakubisko pochádza z Kojšova?

Zdroj: [Facebook.com/Košický samosprávny kraj](https://facebook.com/Košický_samosprávny_kraj)

Najvyššie verejné ocenenia Košického samosprávneho kraja (KSK) za rok 2020 získalo 19 osobností **a** dva kolektívy. Slávnostné odovzdávanie sa uskutočnilo v sobotu v Štátnom divadle v Košiciach. Informovala o tom hovorkyňa predsedu KSK Anna Terezková.

Šport, veda aj umenie

Čestnú cenu predsedu KSK získali paralympionička Helena Kašická , učiteľka informatiky Angelika Hanesz , kolektív Strojníckej fakulty Technickej univerzity Košice, marketingová manažérka, publicistka **a** aktivistka Ľudmila Kolesárová , generálny riaditeľ spoločnosti ESET Richard Marko , in memoriam ošetrovateľka ranených Helena Mišurdová , herečka Eva Pavlíková , pedagogička **a** romistka Jurina Rusnáková , včelár Tibor Vargapál **a** technologická inovátorka Mária Virčíková .

Cena predsedu KSK bola udelená právnikovi **a** pedagógovi Ladislavovi Oroszovi , bežeckej legende Jozefovi Plachému , prednostovi Združenej tkanivovej banky **LF UPJŠ a** UNLP Košice Jánovi Rosochovi , astrofyzikovi Norbertovi Wernerovi **a** združeniu **Pre** lepší život z Rankoviec.

Ďalšie ceny

Cenu KSK získali **akademická** maliarka Ľudmila Lakomá-Krausová , herečka, režisérka **a** kultúrna producentka Ľubica Blaškovičová , folkloristka Marcela Maniaková , pedagogička Viera Skoumalová **a** filmový režisér, scenárista **a** kameraman Juraj Jakubisko . Historickou osobnosťou regiónu sa stal prvý župan Košickej župy Ján Rumann .

„Máme tu množstvo osobností, ktoré by sme mohli oceňovať aj každý druhý mesiac na takýchto galavečeroch, avšak naozaj musíme vybrať raz do roka tie najväčšie. Myslím si, že tohto roku sa nám to naozaj podarilo,“ povedal predseda KSK Rastislav Trnka.

Ako doplnila Terezková, ocenený režisér, rodák z Kojšova, Juraj Jakubisko, v rámci návštevy východného Slovenska zavíta aj do svojej rodnej obce. V nedeľu sa zúčastnil v gréckokatolíckom chráme sv. apoštolov Petra **a** Pavla liturgie **a** navštívil aj Izbu **tradií a** osobností pri chráme. Pri tejto príležitosti chce tiež obec založiť pamätnú izbu Juraja Jakubiska.

KSK každoročne oceňuje jednotlivcov aj celé kolektívy, ktoré svojou poctivou prácou **a** svedomitosťou dosiahli mimoriadne úspechy **a** pričinili sa o prezentáciu **a** rozvoj kraja doma aj v zahraničí.

Zdroj: TASR

Autor: Global24 s.r.o.

Shoshana Chovan: Z návštevy osady som mala strach, no najhoršie, čo sa mi stalo, bolo pošmyknutie na schodoch

6. 9. 2021, 17:12, Zdroj: heroes.sk, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Fakulty a ústavy UPJŠ, Kľúčové slová: Lekárska Fakulta UPJŠ

Užívateľov za deň: 476 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 128 Eur

Hľadať:

menu

Spoločnosť je stále oveľa otvorenejšia dávať šance niekomu, kto do nej lepšie zapadá.

6. 9. 2021

Katarína Valčeková

Spolu podporujeme ľudí, ktorí posúvajú krajinu vpred

Shoshana Chovan je mladá psychologička, ktorá sa venuje deťom zo znevýhodneného prostredia. V rómskych osadách na východnom Slovensku skúma so svojimi kolegyňami faktory, ktoré v ranom detstve ovplyvňujú ich vývin. Verí, že získané dáta poukážu na dlhodobé riešený problém životných podmienok obyvateľov osád a prispievajú k nastaveniu efektívnej pomoci.

Shoshana v rozhovore pre Heroes hovorí aj o chýbajúcom hlase samotných Rómov pri snahe majority im pomôcť a vysvetľuje, čo sa skrýva za ich potrebou žiť v prítomnom okamihu.

Psychológiu ste študovali na Masarykovej univerzite, ako ste sa dostali k výskumu vývinu u detí v prostredí marginalizovaných rómskych komunít na východnom Slovensku?

Po strednej škole ma veľmi lákalo študovať žurnalistiku na vysokej škole v Brne. Na Masarykovej univerzite bolo možné štúdium žurnalistiky iba v kombinácii, tak som si zvolila psychológiu. Už prvý semester ma psychológia tak pohltila, že som odišla zo žurnalistiky a venovala sa jej naplno.

V roku 2016 sa mi podarilo získať štipendium na univerzite v Nebraske v USA a popri štúdiu som pracovala v univerzitnej materskej škôlke, ktorú navštevovali deti z celého sveta. Bolo pre mňa nesmierne fascinujúce sledovať, v čom sa líšia deti pochádzajúce z rôznych prostredí a v čom sú naopak úplne rovnaké.

Po návrate z USA som stážovala v Centre včasnej intervencie v Košiciach, odkiaľ pochádzam. V tom čase hľadal riaditeľ programu sociálnej integrácie z organizácie Človek v ohrození niekoho, kto by sa chcel venovať téme raného detstva v ich komunitách. V roku 2018 som navštívila rómsku osadu prvýkrát a na vlastné oči videla podmienky, v ktorých rómske deti žijú. Neverila som, že v 21. storočí v Európskej únii bývajú ľudia v domoch bez elektriny a vody, kúria si v lepšom prípade drevom, v tom horšom odpadom.

Stretla som sa s Rómami, ktorí vlastnili jedno oblečenie aj s malými deťmi, ktoré nemali topánky. Samozrejme, tak nejak tušíme, že situácia v rómskych osadách nie je ľahká, ale kým ju človek reálne nezažije, neuvedomí si, aký je problém veľký a prítomný.

V diplomovej práci som sa potom venovala téme materstva v rómskej komunite. Zaujímalo ma, ako vplývajú na rómske matky podmienky, v ktorých žijú, ako ovplyvňujú ich rodičovské stratégie a ako to vplýva na ich deti. V tejto téme som dostala možnosť pokračovať na doktorandskom štúdiu v Košiciach. Považujem to za veľké šťastie.

V čom sa zásadne líši vývin detí z marginalizovaných rómskych komunít od vývinu detí majority?

Rozdielov je viacero. Pri vývine nevieme presne povedať, v čom a v akej miere deti z marginalizovaných rómskych komunít zaostávajú. Na Slovensku nám v tomto smere úplne chýbajú dáta. Práve to je hlavnou motiváciou výskumu, na ktorom s kolegyňami pracujem.

S deťmi sa stretávame pri nástupe do školy, vnímame ich medzery, ale nevieme identifikovať, čo z nich je spôsobené iným kultúrnym prostredím. Samozrejme, vieme, že materinský jazyk detí je iný ako ten, ktorým sa rozpráva na základnej škole. Nevieme však, ktoré z chýbajúcich schopností pri nástupe do školy sú spôsobené vývinovým omeškaním, a ktoré „iba“ tým, že deti nemajú napríklad prístup do materských škôl a podobne.

Foto: Šimon Šiplák

Aké faktory najviac ovplyvňujú život dieťaťa, ktoré sa narodí do prostredia rómskej osady?

Poznáme faktory prostredia prispievajúce k tomu, že sa deťom nedarí. Deti žijú v domoch, kde sa kúri tuhým palivom, ktorého splodiny deti dýchajú. Osady sa často nachádzajú v blízkosti skládok odpadov, čo súvisí s prítomnosťou toxických látok, uvoľňujúcich sa do prostredia. Nesmieme zabúdať aj na fakt, že rómske deti bývajú v omnoho preplnenejších priestoroch ako deti z iného prostredia. Toto sú faktory vychádzajúce z fyzického, vybudovaného prostredia.

Ďalšou skupinou sú faktory súvisiace s výživou. Tie ovplyvňujú deti ešte pred narodením cez ich mamy v tehotenstve, neskôr pri príkrmoch či bežnej strave vo vyššom veku. Ich napredovanie závisí od dostatku živín, ktoré potrebujú **pre** zdravý rast **a** psychomotorický vývin.

Pre zdravý vývin detí sú, samozrejme, dôležité vzťahy. Stres do veľkej miery ovplyvňuje kvalitu vzťahov detí s rodičmi **a** okolím. Chronický stres vyplývajúci z chudoby zažívajú ich rodičia, ale aj stres, ktorý ovplyvňuje deti, skrz kortizol, ktorý sa vyplavuje **a** ovplyvňuje ako vývin mozgu, tak aj vývin ich imunitného systému.

Ako na negatívne faktory, ktoré vyplývajú z biednych **a** až zdraviu škodlivých životných podmienok?

Programy, ktoré deti rozvíjajú od raného veku, sú veľkým prínosom. Rodičom, ktorí nemajú skúsenosť ani dostatok finančných prostriedkov, aby svojim deťom zabezpečili stimulujúci materiál, dokážu vysvetliť **a** ukázať, ako sa s dieťaťom hrať, rozprávať **a** rozvíjať ho.

Rodiny však riešia existenčné problémy, **a** preto žijú v podmienkach extrémneho stresu, ktorý je neustály, chronický. Rodičia v prostredí, ktoré je navyše preplnené **a** chaotické, dokážu len veľmi ťažko využívať všetky rodičovské stratégie tak, ako by si predstavovali. Možno si ani neuvedomujeme, aké ťažké **pre** nich samých musí byť napĺňanie ich vlastných ideálov o rodičovstve.

Niektoré problémy jednoducho musí vyriešiť štát. **Pre** zmysluplné nastavenie politík potrebujeme dáta, ktoré ukážu čo najpresnejší obraz problému, ktorý tu horí. Dáta nám tiež presne ukážu, ako naň zacieliť, aby mala pomoc najväčší efekt.

Váš výskum sa zameriava na deti v najmladšom veku. Je na Slovensku zatiaľ unikátny?

Moje kolegyně **a** kolegovia v Ústave psychológie zdravia **a** metodológie výskumu **Lekárskej fakulty UPJŠ** sa venujú téme rómskeho zdravia dlhodobo, ale výskum zatiaľ nebol zameraný na tak maličké deti. Celkovo je teraz téma raného detstva v popredí **a** venuje sa jej celosvetovo viac pozornosti. Prečo túto problematiku u nás doteraz nikto neskúmal, je ťažké povedať.

V ktorom roku života sa nožnice predstavujúce narastajúce rozdiely medzi sociálnym životom detí v osadách **a** deťmi majority otvoria tak, že na pomoc dieťaťu je už neskoro?

Nemyslím si, že existuje vek, kedy by už bolo na pomoc príliš neskoro. Zo zahraničných výskumov však vieme, že každým rokom, v ktorom dieťa nedostáva pomoc alebo nejaké vyrovnávacie opatrenia, narastá množstvo pomoci, ktoré potrebuje, **a** zároveň efekt pomoci klesá. Samozrejme, že má zmysel poskytovať pomoc aj v dospelosti, ale tu už narazíme na návyky človeka **a** na slabú motiváciu k zmene.

V našom výskume sledujeme nielen o koľko sú deti vo vývine omeškané, ale aj vývinový trend. Meriame dva časové body, prvý v 15 až 18 mesiacoch, druhý o rok **a** pol neskôr. Zisťujeme, či deti rozdiel dobiehajú **a** približujú sa k rovesníkom alebo sa nožnice naopak otvárajú. Zaujímá nás aj zmena v závislosti od jednotlivých domén vývinu. Či sa rozdiel prehĺbil, alebo zmenšil v jazykovom, motorickom **a** v sociálnom vývine. Skúmame, ako sa jednotlivé domény vývinu menia v čase, pretože je to oblasť, o ktorej zatiaľ tiež veľa nevieme.

V ktorej fáze výskumu sa práve nachádzate?

Náš výskum skomplikovala korona **a** museli sme ho prerušiť. V posledných mesiacoch sa nám podarilo dokončiť pilotnú fázu výskumu, v ktorej sme overovali meracie nástroje **a** dotazníky. Je **pre** nás veľmi dôležité mať také nástroje, ktoré nebudú znevýhodňovať deti z marginalizovaných rómskych komunít už len tým, ako sa niektoré otázky pýtame.

Teraz, keď už máme zrozumiteľné **a** spravodlivé dotazníky, začíname plánovať prvú vlnu zberu dát. Tú by sme chceli spustiť čím skôr. Behom nej budú v rámci preventívnej prehliadky odoberané detičkám vzorky krvi **a** stolice, mamky **a** pediatričky zas poprosíme o vyplnenie dotazníkov.

Odborníci z akých oblastí s vami spolupracujú?

Mám veľké šťastie, že som na svojom pracovisku dostala voľnú ruku v dizajnovaní nášho výskumu. Prišla som s prvotnou myšlienkou **a** moje skúsenejšie kolegyně mi pomohli prichystať **a** napísať projekt. Náš tím je veľmi rôznorodý, spolupracujeme **a** chodíme si po radu k viacerým externým spolupracovníkom.

Zaujímajú nás indikátory, ktoré sa dajú získať z krvi, spolupracujeme preto s pediatriami, s kolegyněmi z biochémie sa radíme, ako na jednotlivé analýzy. S dotazníkom sme prišli aj za pani Janette Motlovou do Výskumného ústavu detskej psychológie **a** patopsychológie **a** pýtali sme sa jej na radu z pohľadu odborníčky ale aj Rómky. Navštívili sme pani Jarmilu Vaňovú, keď pracovala na Luníku IX. Pomohla nám s rómskym prekladom **a** tiež nás ako Rómka **a** človek so skúsenosťou s prácou v teréne upozornila na problematiku časti dotazníka.

Náš výskum nedokáže obsiahnuť jeden človek. Považujem za veľké šťastie, že veľa ľudí, ktorí sú do témy dlhodobo ponorení, poznám osobne ja alebo moje kolegyně. Pole týchto hráčov je na Slovensku veľmi malé **a** náš záujem je rovnaký. Všetci si musíme navzájom pomáhať, aby sa situácia zlepšila.

Hoci je výskum na začiatku, veríte, že v budúcnosti by jeho výsledky mohli pomôcť riešiť problém marginalizovaných rómskych komunít. Prejavili už záujem o váš výskum predstavitelia štátu?

Zatiaľ nie, ale s kolegyněmi sa budeme snažiť, aby sa jeho výsledky dostali čo najvyššie **a** aj čo najširšie. Mám nádej, že výsledky výskumu pomôžu nastaviť informovanejšie **a** zmysluplnejšie politiky, **a** zároveň že sa dotknú aj verejnej mienky. Želám si, aby si ľudia uvedomili, že problémy rómskej menšiny nie sú len o neschopnosti **a** nezájume rodičov. Práve tí sa často veľmi snažia v rámci svojich možností **a** kapacity. Narážajú však vo veľkej miere na problém chudoby.

Foto: Šimon Šiplák

V rozhovore **pre** Heroes s komunitným pracovníkom Milanom Polhošom sa v diskusii pod rozhovorom objavil názor, že najväčší problém Rómov je ich mentalita. Predsudok, že si za svoj život v biednych podmienkach môžu sami, sa objavuje často. Ako ho vnímate?

Keď počujem hovoriť o mentalite v takomto kontexte, vnímam to ako maximálne nepochopenie situácie. Často myslím na to, že ako spoločnosť sme Rómom nikdy nedali príležitosť žiť inak. Z pohľadu histórie, od kedy Rómovia žijú na našom spoločnom území, sme ich ako majoritná spoločnosť vždy vytlačali na okraj. Oni sami sa **pre** okraj nerozhodli.

V určitom bode je prirodzené, že skupina ľudí, s ktorou sa takto zaobchádza, sa snaží voči majorite vymedziť. Je to stratégia prežitia **a** zachovania si sebahodnoty. Je prirodzené, že takýto ľudia sa nesnažia donekonečna začleniť do spoločnosti, ktorá ich vylučuje.

Veľmi zaujímavé je čítanie z historických prameňov súvisiacich s kultúrou Rómov. Za mentalitu Rómov môžeme považovať kultúrne predávané zvyklosti, ale určite nie to, že Rómovia nepracujú. Historicky mali Rómovia na Slovensku prácu vždy. Boli kováčmi, vypomáhali pri sezónnych prácach, často však nebola ich práca spravodlivo zaplatená. Ako spoločnosť sme nikdy neurobili veľa preto, aby sme ich skutočne integrovali.

Aká je vaša odpoveď na otázku, prečo pomáhať Rómom, keď mne predsa nikto nepomáha **a** všetko si musím spravodlivo zaslúžiť, zarábať, odpracovať?

Veľmi ma hnevá, keď si niekde prečítam o myšlienke zbúrania rómskej osady. Dobré, odstránime osadu, ale kam tí ľudia pôjdu? Väčšinou práve toho, kto chce situáciu s Rómami riešiť zničením osady, toto vôbec nezaujímajú.

Ibaže tí ľudia nezmiznú, žijú tu, zdieľajú s nami jedno územie **a** rovnako ako my sú tu doma. To je fakt. Môžeme sa k tomu postaviť spôsobom, že nás ľudia žijúci v biede nezaujímajú. Alebo si, naopak, uvedomíme, že nemôžu za to, kde sa narodili. Tento problém sa ťahne toľkými generáciami dozadu, že je už úplne jedno, koho to je alebo nie je vina.

Môžeme sa teda zamerať buď na to, či si za to môžu sami, alebo skôr na to, ako im pomôcť. Keď pomôžeme Rómom **a** ich deťom, pomôžeme celej našej spoločnosti. Pretože tu s nami žijú, zdieľajú s nami priestor **a** vždy tu s nami aj budú. Naša krajina má okrem iných aj demografický problém. Keď sa rozprávame o dôchodkových reformách **a** zastropovaní dôchodkového veku, hovorme aj o tom, kto bude na tie dôchodky pracovať. Máme tu skupinu detí, ktorým jednoducho nepomáhame začleniť sa do spoločnosti, naplniť svoj potenciál, získať zamestnanie **a** prispievať do štátneho rozpočtu. Obrazne povedané si pod sebou podrezávame konár.

Nehovoriac o tom, že z hľadiska ľudských práv, ktoré sú neodňateľné, by pomoc mala byť samozrejmosť. Ako krajina sme sa pred vyše 30 rokmi zaviazali k deklarácii práv dieťaťa, veľa z bodov však vôbec nenapĺňame. Zabezpečiť najlepšie vzdelanie, bezpečné prostredie na život u Rómov nefunguje, lebo je to tak historicky „v poriadku“.

V jednom rozhovore ste spomínali, že pri písaní diplomovej práce ste sa so ženami z rómskej osady dohodli na stretnutí, pricestovali za nimi, ale viackrát sa stalo, že neprišli. Zažila som niečo podobné. Ako pochopiť takéto správanie?

V takejto situácii mi pomáha zamyslieť sa, z čoho nezodpovednosť alebo nedochvilnosť môže vyplývať. Vnímanie času ako života v prítomnom okamihu do veľkej miery nevychádza z ich Rómstva, ale zo životnej situácie.

Keď niekto žije v takej biede, že akákoľvek myšlienka na to, čo bude o týždeň alebo o mesiac by mohla byť **pre** neho plná stresu **a** strachu, je život v prítomnom okamihu **pre** neho jediná možnosť zachovania si vlastného duševného zdravia.

Pre Rómov v osade je veľmi jednoduché sľúbiť niečo na zajtra, ale zajtra je úplne iný deň. Keď nastane, musia zrazu riešiť niečo úplne iné. Plánovanie vychádza z pracovných návykov, ale v rodinách, kde sú dlhodobo nezamestnaní, sa nežíje v kategóriách kalendára.

Ľudia v takejto situácii neriešia, čo bude o týždeň, o mesiac **a** je **pre** nich ľahké niečo sľúbiť, ale ťažké reálne si to naplánovať. To, čo niekto môže vnímať ako nezodpovedné správanie, môže byť stratégia prežitia, aj keď **pre** nás to môže byť veľmi ťažko pochopiteľné.

Do práce je ale dôležité prísť včas. Existuje z toho nejaká cesta von? Máme sa snažiť pomôcť im naučiť sa to alebo je to skôr o zmene celej situácie, v ktorej Rómovia žijú, **a** potom tá zmena prirodzene nastane?

Myslím si, že je to práve to druhé. Niektoré očakávania spoločnosti je veľmi náročné splniť v podmienkach, v ktorých Rómovia žijú. Ilustrovať to môže príklad môjho kamaráta, ktorý zohnal prácu Rómovi. Prvý týždeň chodil do práce každý deň načas, ale jedného dňa prestal chodiť úplne. Na kamaráta, ktorý sa zaňho zaručil, to vrhlo zlé svetlo.

Svoje konanie vysvetlil **a** opísal tak, že, keď sa ráno zobudil, vonku mrzlo **a** doma im zamrzla voda. Deti plakali **a** žena nástojila, aby situáciu vyriešil, lebo bez vody nevie uvariť obed. Musel ísť po drevo **a** kým rozmrazil vodu **a** dal všetko do poriadku, nestihol ísť do práce. Hanbil sa tam ísť alebo zavolať, lebo sa obával, že keby v práci povedal pravdu, neverili by mu. Keďže sa hanbil, nešiel už do práce ani ďalšie dni.

Róm musí svoju hodnotu **a** zodpovednosť dokazovať trikrát toľko ako neróm. Keby som do práce neprišla ja, myslím si, že je oveľa väčšia pravdepodobnosť, že situáciu moja šéfka pochopí. Róm v momente, keď pochybí prvýkrát, väčšinou skončil. Málokto mu dá druhú, tretiu alebo piatu šancu. Spoločnosť je oveľa otvorenejšia dávať viac šancí niekomu, kto do nej viac zapadá.

Niekoľko rokov už na Slovensku funguje organizácia Cesta von s projektom Omama, nedávno Denník N vydal prvú rómsko-slovenskú učebnicu **pre** najmenších. Znamenajú tieto **a** podobné aktivity to, že na Slovensku sa pomaly začínajú diať zmeny, ktoré pomôžu novej generácii Rómov?

Keďže som ponorená do témy relatívne krátko, nie je **pre** mňa jednoduché to posúdiť. V momentoch, keď zažívam rozčarovanie **a** mám pocit, že sa situácia nikam nehýbe, mi pomáha rozprávať sa s niekým, kto je v téme už dlho **a** vidí zmeny v rámci dlhšieho časového horizontu, napríklad dvadsiatich rokov.

Vtedy sa mi darí vidieť posun, aj keď veľmi malý, **a** bohužiaľ aj príliš pomalý **pre** niektoré deti. Napríklad u tých, ktoré nastúpia do školy teraz, je šanca, že doštudujú za férovejších podmienok, veľmi malá. Áno, mám pocit, že témy sa otvárajú, ale myslím si, že tu stále veľmi chýba jeden dôležitý prvok, **a** tým je hlas samotných Rómov.

Od Rómov vieme, že by chceli prácu, túžia, aby ich deti mohli chodiť do školy **a** neboli diskriminované, ale čo to znamená celkom konkrétne? Myslím si, že téma problémov marginalizovaných rómskych komunít sa reálne posunie ďalej až vtedy, keď do procesu v oveľa väčšej miere zapojíme Rómov samotných. Nielen do vykonávania v zmysle svojpomocnej výstavby domov, ale aj do procesu tvorby **a** plánovania.

Zapojiť Rómky **a** Rómov z komunít je náročné. Skúsenosti zo zahraničia však jednoznačne ukazujú, že do najúspešnejších projektov boli zapojení vždy ľudia z komunity, ktorým sa pomáhalo. **A** to do všetkých etáp od plánovania po vykonávanie.

Foto: Šimon Šiplák

Prečo sa nezapájajú? V čom je problém?

Problém je, že ich zapájať nevieme. Veľakrát nám to ani nenapadne. Často je prekážkou jazyk. Nielen ako bariéra dvoch jazykov, ale aj v samotnom obsahu jazykového registra.

Rómom sú bežné celkom iné slová ako používame my. Odborníci hovoria úplne iným slovníkom aj v slovenčine ako rozpráva človek s nízkym stupňom vzdelania. Myslím, že týmto som deformovaná aj ja, ale snažím sa s tým pracovať. My výskumníci musíme komunikovať na rovnakej komunikačnej úrovni ako naši respondenti. Je kľúčové, aby sa ľudia, **pre** ktorých to robíme, zapojili do rozhodovacích procesov.

Je chudoba podobná všade na svete? Správajú sa naši Rómovia podobne ako napríklad chudobní Brazílčania vo favelách?

Nemám inú skúsenosť ako tú z rómskych osád. Z toho, čo však viem z odborných textov **a** ako veľmi to sedí s mojou skúsenosťou z rómskych osád, je to skutočne veľmi podobné.

V niečom má chudoba veľmi podobnú tvár po celom svete. Napríklad v prežívaní prítomného okamihu či vnímaní okolitého sveta. My si dokážeme predstaviť svet nielen v kontexte krajiny, čo je okres, kraj, Slovensko, ale rozmýšľame v širších súvislostiach. Vieme, že sme súčasťou Európy, máme prehľad o vzdialenostiach, vieme, kde sme boli najďalej aj to, ako ľudia žijú inde. Nieкто však celý svoj život prežije v osade **a** najďalej sa dostane do okresného mesta k lekárovi. Kraj či štát môžu byť preňho veľmi abstraktné pojmy, čo môže byť odpoveďou aj na otázku, prečo sa ľudia z chudobných komunít zúčastňujú volieb len na komunálnej úrovni. Voliť kandidátov, ktorých poznajú, im dáva zmysel, ale volenie zástupcov celej krajiny už môžu vnímať ako veľmi abstraktné.

Čo primárne riešia ľudia narodení do veľmi chudobného prostredia?

Sociálna vrstva, v ktorej človek žije, ho ovplyvňuje na mnohých úrovniach. Od toho, ako vníma čas a priestor až po to, čo je zdrojom zábavy a humoru. Človek, ktorý žije v ozajstnej chudobe, primárne rieši, ako prežiť. Spoločným znakom všetkých rómskych komunít, ktoré som navštívila, bolo zdieľanie. Postaranie sa o ostatných členov komunity vychádza z rómskej kultúry. Ak niekto teraz nemá peniaze a jeho deti sú hladné, jednoducho sa s ním o jedlo podelia tí, ktorí ho momentálne majú. Inokedy pomôže zase niekto im.

Ludské potreby, spôsob ich naplnenia, ale aj ich kompenzovanie a narábanie so svojou sebahodnotou, keď sú mu tieto potreby odňaté, sú veľmi podobné bez rozdielu od miesta. Prečo je v chudobných komunitách zvýšená kriminalita?

Ak nemám peniaze na jedlo, musím vymyslieť alternatívnu, často ilegálnu stratégiu, ako si ho zadovážiť. Keď žijem v biede a túžim z nej aspoň na chvíľu uniknúť, je ľahké uchýliť sa k užívaniu návykových látok. Keď ma spoločnosť odsúva na okraj, som pre ňu vyvrheľ a svoju potrebu sebahodnoty si neviem naplniť úspechom v zamestnaní, keďže žiadne nemám, musím si nájsť inú stratégiu. U muža žijúceho v chudobe môže byť kriminálna činnosť spôsobom naplnenia svojej maskulinnej identity.

V niektorých kultúrnych špecifikách sa líšime, ale to základné, naše ľudské, je všade na svete rovnaké. Všetci potrebujeme jesť, niekde bývať, mať pocit bezpečia a spolunáležitosti s ostatnými a pracovať na niečom, čím napíňame svoju sebahodnotu.

Zmenila sa už situácia na Slovensku s umiestňovaním detí do špeciálnych škôl?

Pred nástupom na povinnú školskú dochádzku prechádzajú deti testovaním ich prípravenosti na školu. Veľa detí z rómskych komunít nastupuje do nultého ročníka iba preto, že ich testujú psychologičky a psychológovia, ktoré nerozprávajú ich jazykom.

Väčšina detí pochádzajúcich z chudobných komunít nevie kresliť. Čo je však za tým? Grafomotorická neschopnosť alebo fakt, že farbičku nikdy v živote nevideli? Aby sme zachytili realitu, potrebujeme nazbierať čo najviac dát, ale musíme sa snažiť posunúť aj v našom uvažovaní, aby sme dokázali nastaviť podmienky spravodlivejšie.

Ako nespravodlivé vnímam aj príbehy rómskych detí, ktoré boli vzdelávané v zahraničí. V Anglicku chodili do normálnej školy, po návrate na Slovensku však nevedeli po slovensky čítať ani písať. Nikto však nezisťoval, či to vedia v inom jazyku, a zaradili ich do špeciálnej základnej školy. Napriek tomu, že deti svoju dostatočnú mentálnu kapacitu dokázali už len tým, že sa naučili cudzí jazyk a fungovali v normálnej anglickej škole. Ak deti nemajú možnosť získať vzdelania na klasickej základnej škole, tým pádom ani dokončiť strednú školu, nemajú potom šancu na normálne zamestnanie. V tomto štáte zásadne zlyháva.

Aký dopad má korona kríza na život detí v osadách?

Od iných kolegov a kolegýň vieme, že deti, ktoré v škole zaostávali pred korunou, sú na tom ešte oveľa horšie. Aký vplyv však mala korona na rodiny, ktoré žili v permanentnom strese už pred vypuknutím pandémie, by sme tiež chceli zistiť v našom terajšom výskume. Určite však vieme, že rodiny so školopovinnými deťmi boli viac zaťažené tým, že zrazu museli za deň nakrmiť viac detí. Deti, ktoré mali aspoň jedno teplé jedlo denne v škole, ho zrazu nemali a zároveň celý deň trávili v extrémne preplnenom prostredí. Mnohé školopovinné deti stratili školské návyky a návrat do školy bude veľmi náročný ako pre nich, tak aj pre ich učiteľky a učiteľov. Zároveň z dát z celého sveta vidíme, že zatvorené školy neúmerne viac postihli dievčatá žijúce v chudobe. Mnohé z nich sa do školy už nevrátia, pretože počas pandémie otehotneli, alebo sa vydali, aby uľahčili finančnú situáciu svojim rodinám.

Foto: Šimon Šiplák

Čo dôležité ste sa o Rómoch dozvedeli? Niečo, čo ste na začiatku vášho výskumu nevedeli, ale teraz už viete?

Stále sa dozvedám veľmi veľa nového. Prechádzam procesom neustáleho učenia sa a konfrontovania samej seba s vlastnými predsudkami. Pred mojou prvou návštevou rómskej osady som sa veľmi bála. Najhoršie, čo sa mi tam však prihodilo, bolo pošmyknutie sa na namrznutých schodoch. Potom ma raz ešte okríkol jeden pán, keď som sa nedopatrením nepozdravila. Vraj kto ma to vychoval, keď sa neviem pozdraviť. Síce som bola len zamyslená, ale dosť som sa zahanbila. Tam to tak funguje, pozdraví sa, dať o sebe vedieť.

Zarazilo ma, koľko nepochopenia plynie iba z toho, že nerozmyšľame nad životmi Rómov. Moja mama pracuje takmer celý môj život ako lekárka na novorodeneckom oddelení. Dlho som žila s predsudkom, že rómske matky sa o svoje deti až tak nezaujímajú, keďže sú schopné utiecť z pôrodnice. Vďaka rozhovorom s nimi som sa dozvedela, že je to hlúposť. Keď sa rómskej mame narodí dieťa, vie, že v nemocnici, v prítomnosti lekárov a sestričiek dostane dieťaťko najlepšiu starostlivosť. Doma však čakajú ďalšie tri-štyri deti bez mamy, o ktoré tak dobre postarané nebude. Žena nedôveruje manželovi, svokre, ďalším rodinným príslušníkom. Radšej sa na čas vráti domov a verí, že dieťaťko to v pôrodnici bez nej niekoľko dní zvládne. Je to len iný prejav lásky.

Predsudok, pred ktorým som stála, mi do života priniesol veľa uvedomenia. Takisto aj mojej mame. Uvedomila si, že počas toľkých rokov ju nikdy nenapadlo sa rómskych žien opýtať alebo zamyslieť sa, prečo takto konajú. Postavila sa k tomu svojou optikou a odsudzujúco v zmysle, že ona by niečo také nikdy neurobila.

Kam by mala smerovať hlavná pozornosť politikov, médií a verejnosti v oblasti marginalizovaných rómskych komunít?

Myslím si, že médiá a bežná verejnosť by mali venovať svoju pozornosť príbehom. Keby sa ľudia viac zaujímali o život Rómov v osadách, dozvedeli by sa o ich trápeniach aj snoch, zistili by, že sú to takí istí ľudia ako oni, len v oveľa horšej životnej situácii. Ak by sa podarilo zasiať medzi ľudí len o trochu viac solidarity a pochopenia, myslím si, že aj pozornosť politikov na to, čo treba urobiť, by bola zacielená zmysluplne.

Mohli by vás zaujímať aj tieto rozhovory

Košická župa ocenila osobnosti kraja. Cenu si prevzal aj Juraj Jakubisko [🔗](#)

📅 6. 9. 2021, 8:19, Zdroj: spisska.dnes24.sk [🔗](#), Vydavateľ: internet.sk, a.s., Sentiment: Pozitívny, Téma: Fakulty a ústavy UPJŠ, Kľúčové slová: LF UPJŠ
Užívateľov za deň: 381 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 102 Eur

Vedeli ste, že režisér Juraj Jakubisko pochádza z Kojšova?

Zdroj: [Facebook.com/Košický samosprávny kraj](https://facebook.com/Košický_samosprávny_kraj)

Najvyššie verejné ocenenia Košického samosprávneho kraja (KSK) za rok 2020 získalo 19 osobností **a** dva kolektívy. Slávnostné odovzdávanie sa uskutočnilo v sobotu v Štátnom divadle v Košiciach. Informovala o tom hovorkyňa predsedu KSK Anna Terezková.

Šport, veda aj umenie

Čestnú cenu predsedu KSK získali paralympionička Helena Kašická , učiteľka informatiky Angelika Hanesz , kolektív Strojníckej fakulty Technickej univerzity Košice, marketingová manažérka, publicistka **a** aktivistka Ľudmila Kolesárová , generálny riaditeľ spoločnosti ESET Richard Marko , in memoriam ošetrovateľka ranených Helena Mišurdová , herečka Eva Pavlíková , pedagogička **a** romistka Jurina Rusnáková , včelár Tibor Vargapál **a** technologická inovátorka Mária Virčíková .

Cena predsedu KSK bola udelená právnikovi **a** pedagógovi Ladislavovi Oroszovi , bežeckej legende Jozefovi Plachému , prednostovi Združenej tkanivovej banky **LF UPJŠ a** UNLP Košice Jánovi Rosochovi , astrofyzikovi Norbertovi Wernerovi **a** združeniu **Pre** lepší život z Rankoviec.

Ďalšie ceny

Cenu KSK získali **akademická** maliarka Ľudmila Lakomá-Krausová , herečka, režisérka **a** kultúrna producentka Ľubica Blaškovičová , folkloristka Marcela Maniaková , pedagogička Viera Skoumalová **a** filmový režisér, scenárista **a** kameraman Juraj Jakubisko . Historickou osobnosťou regiónu sa stal prvý župan Košickej župy Ján Rumann .

„Máme tu množstvo osobností, ktoré by sme mohli oceňovať aj každý druhý mesiac na takýchto galavečeroch, avšak naozaj musíme vybrať raz do roka tie najväčšie. Myslím si, že tohto roku sa nám to naozaj podarilo,“ povedal predseda KSK Rastislav Trnka.

Ako doplnila Terezková, ocenený režisér, rodák z Kojšova, Juraj Jakubisko, v rámci návštevy východného Slovenska zavíta aj do svojej rodnej obce. V nedeľu sa zúčastnil v gréckokatolíckom chráme sv. apoštolov Petra **a** Pavla liturgie **a** navštívil aj Izbu **tradícií a** osobností pri chráme. Pri tejto príležitosti chce tiež obec založiť pamätnú izbu Juraja Jakubiska.

KSK každoročne oceňuje jednotlivcov aj celé kolektívy, ktoré svojou poctivou prácou **a** svedomitosťou dosiahli mimoriadne úspechy **a** pričinili sa o prezentáciu **a** rozvoj kraja doma aj v zahraničí.

Zdroj: TASR

Autor: Global24 s.r.o.